

**KONKURSY PRZEDMIOTOWE MKO
DLA UCZNIÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO
W ROKU SZKOLNYM 2018/2019
PROGRAM MERYTORYCZNY PRZEDMIOTOWEGO
KONKURSU POLONISTYCZNEGO DLA UCZNIÓW
GIMNAZJÓW I ODDZIAŁÓW GIMNAZJALNYCH**

I. CELE KONKURSU

1. kształcenie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy polonistycznej,
2. kształcenie wykorzystania wiedzy polonistycznej w praktyce,
3. rozwiązywanie problemów o charakterze naukowym w zakresie wiedzy polonistycznej,
4. rozbudzanie ciekawości poznawczej i motywacji do dalszego uczenia się,
5. poszerzanie wiedzy uczniów z zakresu odbioru i interpretacji tekstów kultury,
6. pogłębienie refleksji uczniów o dziele sztuki (w tym literackim) i przygotowanie ich do pełnego i głębokiego uczestnictwa w kulturze,
7. przygotowanie uczniów do samodzielnego, krytycznego myślenia i interpretowania różnych dzieł w oparciu o przesłanki w nich zawarte,
8. podnoszenie poziomu świadomości językowej, funkcjonalnego wykorzystania wiedzy o języku i zróżnicowaniu stylistycznym polszczyzny,
9. podnoszenie poziomu kompetencji w zakresie tworzenia własnych tekstów,
10. kształtowanie postawy szacunku wobec dziedzictwa narodowego i światowego,
11. przygotowanie do dojrzałej i samodzielnej oceny tekstów kultury (w tym kultury popularnej) pod względem estetycznym i etycznym,
12. promowanie szerokich zainteresowań humanistycznych i wybitnych uzdolnień młodzieży.

II. WYMAGANIA KONKURSU

Konkurs polonistyczny obejmuje i poszerza treści podstaw programowych kształcenia ogólnego z języka polskiego - *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 30 sierpnia 2012 r. poz. 977 ze zm.).

Wymagania ogólne konkursu obejmują wiadomości i umiejętności zawarte w wymaganiach ogólnych podstawy programowej kształcenia ogólnego, w części dotyczącej przedmiotu język polski w gimnazjum, a także integrację treści języka polskiego z zagadnieniami pochodzącymi z innych przedmiotów edukacji etapu gimnazjum, określonych w wyżej wymienionym rozporządzeniu.

Uczestnicy konkursu powinni na wszystkich etapach wykazać się wiadomościami i umiejętnościami obejmującymi wskazane poniżej treści.

ODBIÓR WYPOWIEDZI I WYKORZYSTANIE ZAWARTYCH W NICH INFORMACJI.

1. Czytanie i słuchanie. Uczeń:

- 1) odbiera komunikaty pisane, mówione, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych – rozróżnia informacje przekazane werbalnie oraz zawarte w dźwięku i obrazie;
- 2) wyszukuje w wypowiedzi potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu;
- 3) porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie;
- 4) odróżnia informacje o faktach od opinii;
- 5) rozpoznaje różnice między fikcją a kłamstwem;
- 6) rozpoznaje wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym
- 7) rozpoznaje intencje wypowiedzi (aprobatę, dezaprobatę, negację, prowokację);
- 8) dostrzega w wypowiedzi ewentualne przejawy agresji i manipulacji;
- 9) rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną, wskazuje tezę, argumenty i wnioski;
- 10) rozróżnia gatunki publicystyczne prasowe, radiowe i telewizyjne (artykuł, wywiad, reportaż) i określa ich podstawowe cechy;
- 11) czerpie dodatkowe informacje z przypisu.

2. Świadomość językowa. Uczeń:

- 1) rozumie pojęcie stylu, rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny i naukowy;
- 2) rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenia w tekście;
- 3) dostrzega zróżnicowanie słownictwa - rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (wyrazy gwarowe, terminy naukowe, archaizmy i neologizmy, eufemizmy i wulgaryzmy; dostrzega negatywne konsekwencje używania wulgaryzmów), rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone (obce) - rozumie ich funkcję w tekście;
- 4) rozpoznaje cechy kultury i języka swojego regionu;
- 5) rozpoznaje w zdaniach i w równoważnikach zdań różne rodzaje podmiotów, orzeczeń, dopełnień, okoliczników oraz przydawkę - rozumie ich funkcje;
- 6) rozróżnia rodzaje zdań złożonych podrzędnie i współrzędnie, imiesłowne równoważniki zdań, zdania bezpodmiotowe oraz rozumie ich funkcje w wypowiedzi;
- 7) odróżnia temat fleksyjny od końcówki;
- 8) odróżnia czasowniki dokonane i niedokonane; rozpoznaje tryby i strony (czynną i bierną) czasownika oraz imiesłowy - wyjaśnia ich funkcje w tekście;
- 9) rozpoznaje temat słowotwórczy i formant w wyrazach pochodnych i wskazuje funkcje formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym.

ANALIZA I INTERPRETACJA TEKSTÓW KULTURY

1. Analiza tekstów kultury. Uczeń:

- 1) przedstawia najistotniejsze treści wypowiedzi w takim porządku, w jakim występują one w tekście;

- 2) charakteryzuje postać mówiącą w utworze;
- 3) rozróżnia narrację pierwszoosobową i trzecioosobową oraz potrafi określić ich funkcje w utworze;
- 4) wskazuje funkcje użytych w utworze środków stylistycznych z zakresu słownictwa (neologizmów, archaizmów, zdrobnień, zgrubień, metafor), składni (powtórzeń, pytań retorycznych, różnego typu zdań i równoważników), fonetyki (rymu, rytmu, wyrazów dźwiękonaśladowczych);
- 5) omawia funkcje elementów konstrukcyjnych utworu (tytułu, podtytułu, motto, apostrofy, puenty, punktu kulminacyjnego);
- 6) rozpoznaje czytany utwór jako: przypowieść, pamiętnik, dziennik, komedię, dramat (gatunek), tragedię, balladę, nowelę, hymn, powieść historyczną;
- 7) rozpoznaje odmiany gatunkowe literatury popularnej: powieść lub opowiadanie obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, fantastycznonaukowe, fantasy;
- 8) uwzględnia w analizie specyfikę tekstów kultury przynależnych do następujących rodzajów sztuki: literatura, teatr, film, muzyka, sztuki plastyczne, sztuki audiowizualne.

2. Interpretacja tekstów kultury. Uczeń:

- 1) przedstawia propozycję odczytania konkretnego tekstu kultury i uzasadnia ją;
- 2) uwzględnia w interpretacji potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny;

3. Wartości i wartościowanie. Uczeń:

- 1) ze zrozumieniem posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości pozytywnych i ich przeciwieństw oraz określa postawy z nimi związane, np. patriotyzm-nacjonalizm, tolerancja-nietolerancja, piękno-brzydota, a także rozpoznaje ich obecność w życiu oraz w literaturze i innych sztukach;
- 2) omawia na podstawie poznanych dzieł literackich i innych tekstów kultury podstawowe, ponadczasowe zagadnienia egzystencjalne, np. miłość, przyjaźń, śmierć, cierpienie, lęk, nadzieja, wiara religijna, samotność, inność, poczucie wspólnoty, solidarność, sprawiedliwość; dostrzega i poddaje refleksji uniwersalne wartości humanistyczne;
- 3) dostrzega zróżnicowanie postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych, kulturowych i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość.

TWORZENIE WYPOWIEDZI

1. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: dialog, recenzja, rozprawka, podanie, życiorys; CV, życzenia, zaproszenie, dedykacja, zawiadomienie, list prywatny i oficjalny, opowiadanie z dialogiem (twórcze i odtwórcze), pamiętnik, sprawozdanie, opis postaci, charakterystyka, opis przeżyć wewnętrznych, opis przedmiotu, krajobrazu, ogłoszenie, prosta notatka, plan twórczy i odtwórczy tekstu, scenariusz, przemówienie, wywiad, opowiadanie związane z treścią utworu,

- 2) dokonuje przekształceń na tekście cudzym w tym skraca, streszcza, rozbudowuje i parafrazuje;
- 3) formułuje pytania do tekstu;
- 4) stosuje w wypowiedzi pisemnej odpowiednią kompozycję i układ graficzny zgodny z wymogami danej formy gatunkowej (w tym wydziela akapity);
- 5) stosuje zasady organizacji tekstu zgodne z wymogami gatunku, tworząc spójną pod względem logicznym i składniowym wypowiedź na zadany temat;
- 6) tworzy plan twórczy własnej wypowiedzi;
- 7) dokonuje starannej redakcji tekstu napisanego ręcznie, poprawia ewentualne błędy językowe, ortograficzne oraz interpunkcyjne;
- 8) uczestniczy w dyskusji, uzasadnia własne zdanie, przyjmuje poglądy innych lub polemizuje z nimi;
- 9) stosuje zasady etykiety językowej - wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy zależności od sytuacji i relacji, łączącej go z osobą, do której mówi (dorosły, rówieśnik, obcy, bliski), zna formuły grzecznościowe, zna konwencje językowe zależne od środowiska (np. sposób zwracania się do nauczyciela, lekarza, profesora wyższej uczelni), ma świadomość konsekwencji używania formuł niestosownych i obraźliwych;

2. Świadomość językowa. Uczeń:

- 1) rozróżnia normę językową wzorcową oraz użytkową i stosuje się do nich;
- 2) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny; zna granice stosowania slangu młodzieżowego;
- 3) tworząc wypowiedzi, dąży do precyzyjnego wysławiania się; świadomie dobiera synonimy i antonimy dla wyrażenia zamierzonych treści;
- 4) stosuje związki frazeologiczne, rozumiejąc ich znaczenie;
- 5) stosuje różne rodzaje zdań we własnych tekstach; dostosowuje szyk wyrazów i zdań składowych do wagi, jaką nadaje przekazywanym informacjom;
- 6) wykorzystuje wiedzę o składni w stosowaniu reguł interpunkcyjnych; stosuje średnik;
- 7) przekształca części zdania pojedynczego w zdania podrzędne i odwrotnie, przekształca konstrukcje strony czynnej w konstrukcje strony biernej i odwrotnie, zamienia formy osobowe czasownika na imiesłowy i odwrotnie - ze świadomością ich funkcji i odpowiednio do celu całej wypowiedzi;
- 8) wprowadza do wypowiedzi partykuły, rozumiejąc ich rolę w modyfikowaniu znaczenia składników wypowiedzi;
- 9) wykorzystuje wykrzyknik jako część mowy w celu wyrażenia emocji; stosuje wołacz w celu osiągnięcia efektów retorycznych;
- 10) stosuje poprawne formy odmiany rzeczowników, czasowników (w tym imiesłowów), przymiotników, liczebników i zaimków; stosuje poprawne formy wyrazów w związkach składniowych (zgody i rządu);
- 11) operuje słownictwem z określonych kręgów tematycznych (na tym etapie rozwijanym i koncentrującym się przede wszystkim wokół tematów: rozwój psychiczny, moralny i fizyczny człowieka; społeczeństwo i kultura; region i Polski).

4. Samokształcenie. Uczeń:

- 1) rozwija umiejętności selekcjonowania informacji;
- 2) rozwija umiejętności krytycznego myślenia (korzysta z informacji, formułuje opinię, ocenia wiarygodność źródeł).

Od ucznia przystępującego do konkursu polonistycznego wymaga się znajomości lektur z podstaw programowych dla uczniów szkół podstawowych i uczniów gimnazjów oraz tekstów kultury wymienionych w części III konkursu merytorycznego: *Zakres merytoryczny konkursu.*

Na wszystkich etapach konkursu uczeń powinien wykazać się wiedzą i umiejętnościami w zakresie:

- 1) pogłębionej interpretacji tekstów kultury (samodzielnego stawiania tez interpretacyjnych, także w interpretacji porównawczej i dowodzenia ich na podstawie przesłanek zawartych w tekście, wykorzystywania w interpretacji kontekstów, w tym kontekstu historycznoliterackiego, biograficznego i filozoficznego, dostrzegania w czytanych utworach cech charakterystycznych dla określonej epoki),
- 2) pogłębionej analizy tekstów kultury (posługiwania się w omówieniu podanych dzieł literackich pojęciami z zakresu teorii literatury, także spoza podstaw programowych, takimi jak np.: groteska, oksymoron, hiperbola, a także inne, związane z omówieniem tekstów z listy lektur, w sposób precyzyjny i funkcjonalny, wskazywania środków stylistycznych i ich funkcji w tekście, wykorzystywania analizy do interpretacji tekstów kultury),
- 3) podejmowania dyskursu porównawczego (rozpoznawania zasady zestawienia tekstów, opisywania sposobu funkcjonowania uniwersalnych mitów, symboli, wątków, motywów i toposów w poszczególnych tekstach kultury, posługiwania się terminologią z zakresu interpretacji porównawczej, np.: parafraza, parodia, trawestacja, intertekstualność),
- 4) charakteryzowania różnych poziomów funkcjonowania tekstów kultury (definiowania kultury popularnej i wysokiej, zauważania i rozumienia ich wzajemnych relacji),
- 5) tworzenia własnych tekstów (w tym eseju, artykułu publicystycznego, przemówienia),
- 6) dokonywania różnorodnych działań na cudzym tekście (np.: streszczanie, parafrazowanie, sporządzanie notatki),
- 7) funkcjonalnego wykorzystania wiedzy o języku (w tym dostrzegania różnic językowych wynikających ze zmian historycznych).

III. ZAKRES MERYTORYCZNY KONKURSU

Zakres merytoryczny konkursu polonistycznego na poszczególnych etapach dotyczy następujących dzieł literackich, dzieł malarskich, muzyki i filmu, zgodnie z tematem przewodnim.

Temat przewodni konkursu w roku szkolnym 2018/2019

Słowo-obraz-dźwięk. Świat widziany oczami artysty

Wyobraźnia bez wiedzy może stworzyć rzeczy piękne.

Wiedza bez wyobraźni najwyżej doskonale.

Albert Einstein

Teksty kultury obowiązujące na poszczególnych etapach konkursu:

ETAP I (szkolny)

„Krajobrazy bliskie i dalekie”

Literatura:

1. Adam Mickiewicz, cykl *Sonety krymskie*, wyd. dowolne.
2. Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, wyd. dowolne.
3. Jan Kasprówicz, cykl *Z Tatr*, wyd. dowolne. (dot. cyklu poetyckiego *Z Tatr*); [https://pl.m.wikisource.org/wiki/Z_wirch%C3%B3w_i_hal_\(1912\)](https://pl.m.wikisource.org/wiki/Z_wirch%C3%B3w_i_hal_(1912))
4. Ryszard Kapuściński, *Heban*, wyd. dowolne.

Dziela malarskie:

1. Claude Monet, cykl *Lilie wodne* (w tym: *Japoński mostek w Giverny*, 1890; *Lilie wodne (Chmury)* 1903).
2. Julian Fałat, *Pejzaż zimowy z rzeką i ptakiem*, 1913; *Na drodze do Nieświeża*, 1909.

Muzyka:

1. Fryderyk Chopin, *Mazurek E-dur*, wykonanie dowolne.
2. Nikołaj Rimski-Korsakow, *Szeherazada*, cz. I – *Morze i okręt Sindbada*, wykonanie dowolne.

Film:

Życie Pi, reż. Ang Lee, 2012.

ETAP II (rejonowy)

„Artyści o artystach”

Na II etapie obowiązuje znajomość zagadnień i lektur z I etapu (szkolnego) oraz:

Literatura:

1. Jan Kochanowski, *wybrane pieśni i fraszki*, w tym: *Kto mi dał skrzydła...*, *Rozumie mój, próżno się frasować...*, *Królewno lutnie złotej...*, *Do snu*, *Do swych rymów*.
2. Adam Asnyk, *Publiczność do poetów, Poeci do publiczności*, wyd. dowolne.
3. Henryk Sienkiewicz, *Quo vadis?*, wyd. dowolne.
4. Irving Stone, *Pasja życia*, tłum. W. Kragen, wyd. dowolne.
5. Tracy Chevalier, *Dziewczyna z perłą*, tłum. K. Puławski, wyd. dowolne.

Dziela malarskie:

1. Wybrane obrazy Jacka Malczewskiego, w tym: *Portret Adama Asnyka z Muzą 1895–97, portret Adama Asnyka 1899, Przekazanie palety 1922.*

Musical:

La la land, reż. Damien Chazelle, 2016.

Film:

Twój Vincent, reż. Dorota Kobiela, Hugh Welchman, 2017.

ETAP III (wojewódzki)

„Opowieści nadzwyczajne”

Na III etapie obowiązuje znajomość zagadnień i lektur z I etapu (szkolnego) i II etapu (rejonowego) oraz:

Literatura:

1. Johann Wolfgang Goethe, *Król Olch*, tłum. W. Szymborska, wyd. dowolne.
2. Juliusz Słowacki, *Balladyna*, wyd. dowolne.
3. Adam Mickiewicz, wybrane ballady, w tym: *Świtez, Świtezianka, Rybka*.
4. Mary Shelley, *Frankenstein*, tłum. dowolne.
5. Markus Zusak, *Złodziejka książek*, tłum. H. Baltyn-Karpińska, wyd. dowolne.

Dziela malarskie:

1. Wybrane obrazy Francesco Goi, w tym *Sposób na latanie, Gdy rozum spi..., Kolos*.
2. Wybrane grafiki Mauritsa Corneliusa Eschera, w tym *Gady, Rysujące ręce, Cykl*.

Balet:

Jeziro łabędzie, muz. Piotr Czajkowski, wyk. dowolne.

Film:

Jasminum, reż. Jan Jakub Kolski, 2006.

Sugerowane lektury pomocnicze:

1. Władysław Kopaliński, „Słownik symboli”, Warszawa 1990.
2. Władysław Kopaliński, „Słownik mitów i tradycji kultury”, Warszawa 1985.
3. Jerzy Płazewski, „Język filmu”, Warszawa 2004.
4. „Podręczny słownik terminów literackich”, red. Janusz Sławiński, Warszawa 1996.

IV. INFORMACJA DLA UCZNIĄ DOTYCZĄCA WARUNKÓW KONKURSU

1. Na konkurs z języka polskiego uczeń przynosi ze sobą wyłącznie przybory do pisania: pióro lub długopis czarno lub niebiesko piszący.
2. Uczestnicy nie mogą wnosić do sali, w której odbywa się konkurs, żadnych urządzeń telekomunikacyjnych i środków łączności (w tym smartwatch).